

El cant coral

L'objectiu d'aquest article¹ és fer conèixer els emblemes de les corals molinenques del segle XIX i primera meitat del XX, els quals tenen una elevada càrrega simbòlica, de representació i de pertinença. Uns emblemes que, en les corals de nova creació, han deixat de tenir significat però que foren de gran importància en el període.

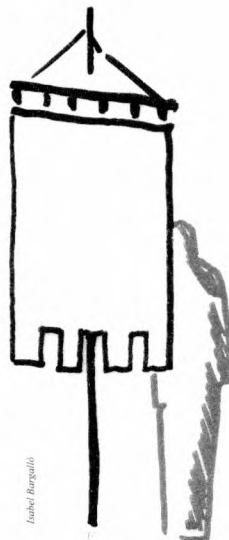

Isabel Bargalló

Senyera.

d'una banda, en el deliri pels temps medievals propi del romanticisme europeu que van fer seu els homes de la Renaixença amb la consegüent arrencada del nacionalisme catalanista(...) L'altre precedent d'aquesta mateixa febre cal anar-lo a trobar en la formació dels cors de Clavé, en un camp menys explícitament nacionalista però, en canvi, amb unes connotacions polítiques en alguns mo-

Què va propiciar la proliferació d'estandards, banderes, senyeres o pendons? Josep Casamartina² ho explica clarament: "Amb l'arribada del Modernisme, a la darrera època del segle dinou, la febre de les senyeres va envair Catalunya i va durar, fins entrats els anys vint del nou segle. Els precedents cal anar-los a trobar,

Isabel Bargalló

Estendard.

ments més lligades a la lluita obrera i en certa manera oposades al catalanisme dretà que s'aniria imposant".

Estendards, senyeres, banderes, tenen l'origen en la creu i, en conseqüència, els elements de suport prenen la denominació d'aquest instrument de martiri. Així l'asta o pal vertical es coneix com "estípit"; mentre que l'horitzontal rep el nom de "patíbul". El patíbul se subjecta a l'estípit bé amb uns cordons de passamaneria fets de seda, cotó, argent, or, o amb una barreja d'aquests materials entorxats, retorçats, encreuats o trenats,

Amb l'arribada del Modernisme, a la darrera època del segle dinou, la febre de les senyeres va envair Catalunya.

bé amb tirants metàl·lics, alguns dels quals amb importants treballs d'orfebreria i aplicacions de pedreria. Els metalls utilitzats poden ser des del llautó fins a l'or.

Al capdamunt de l'estípit hom hi sol col·locar l'escut de l'entitat, que en defineix l'activitat principal. Per exemple, una agrupació musical hi sol posar la lira. A més, també és habitual que hi hagi algun element identificatiu de la localitat o l'entitat. Els extrems del patíbul també solen tenir elements decoratius.

El drap rectangular penja del patíbul subjectat amb el que se'n diu un "passador": una simple vora a la roba o unes botonadures que són veritables joies d'orfebreria. La part inferior del drap és recta, punxeguda, merletada, arrodonida o de qualsevol altra forma i gairebé sempre rematada amb serrells.

A l'anvers del drap recau tota la càrrega simbòlica: el nom de l'entitat i el seu escut, amb composicions decoratives rectangulars, circulars, semicirculars, ovals o mixtes. També hi pot constar la data i el nom del municipi, l'escut de la població, misatges o el vers d'una cançó.

Concentració de senyeres a l'aplec del Baix Llobregat el 1931.

A l'altra cara, més senzilla, hi sol constar la data de la confecció o de la presentació pública de la peça. Aquestes presentacions anaven acompanyades d'un gran cerimonial, que, sovint, incloïa bateig i benedicció en el cas d'entitats properes a moviments religiosos i polítics.

Sobretot en estandards i pendons, a cada extrem del patíbul, hi van fixats uns cordons rematats amb borles que durant les processons cíviques o religioses, molt en boga durant el XIX i gran part del XX, sostenien persones de rellevància social o bé estretament lligades a l'entitat, cosa que es considerava un honor. L'honor màxim és, sens dubte, portar l'estendard.

Els estandards, pendons i senyeres en general eren obra de pintors i arquitectes, els confeccionaven grups de dones afins a la institució que

representaven o tallers consagrats com el de Jorba, llavors amb seu a Manresa, i els sufragaven per subscripció pública.

Sens dubte, l'estendard català per excel·lència és la senyera, emblema indiscutible del nostre Modernisme, encara avui poc reconegut.

En la primera senyera, projectada per l'arquitecte Antoni Maria Gallissà, en el suport, el patíbul, en lloc de quedar centrat com en els estandards, queda desplaçat en una proporció del 80% de la seva longitud total cap a la dreta de la persona que contempla la faç del drap. Aquest desplaçament és un dels trets característics de les senyeres de gairebé tots els orfeons de Catalunya. L'altre tret que les singularitza és la catalanitat

de la decoració. Contràriament als estandards, són rares les peces que no tinguin les quatre barres; en moltes són el camp sobre el qual s'inscriuen tots els missatges, que recullen i difonen la càrrega mítica, patriòtica,

Els estandards, pendons i senyeres en general eren obra de pintors i arquitectes, els confeccionaven grups de dones afins a la institució.

religiosa i política, fonaments de la ideologia de les formacions musicals representades. Les senyeres transmeten tres idees bàsiques: l'Amor, la Fe i la Pàtria.

Banderes, estandards i senyeres de les corals molinenques

Molins de Rei no va quedar al marge del moviment renovador que va significar el Modernisme. La vila pren-

gué part activa en l'evolució industrial i cultural de la Catalunya del segle XIX i els seus habitants varen seguir els corrents culturals de

Ja en ple Modernisme, corals i orfeons arribaran a compartir i creuar ideals però sempre mantindran la diferència representativa: les corals tindran estendards i els orfeons, senyeres.

l'època. I un dels corrents més importants era el de la música coral. Les banderes, estendards i senyeres que llegaren en són el testimoni.

Al Museu Municipal de Molins de Rei conserven una bandera de la "Associació Catalanista de Molins de Rey", els estendards de la "Sociedad Coral La Unión de Molins de Rey", la "Sociedad Coral Hortensia Molins de Rey" i la "Sociedad Coral Ceciliana", i una senyera de "L'Orfeó Pàtria".

D'antuvi cal fer notar que dels noms de les formacions corals, només el de l'Orfeó és en català, mentre que les altres tres societats corals tenen el nom en castellà, que, al segle XIX, era el que se'n diu la llengua culta.

Segurament això té a veure amb allò que Josep Casamartina anomena l'origen fundacional d'aquestes organitzacions: els orfeons eren catalanistes, i religiosos; les societats corals claverianes, eren laiques i obreristes. També sorprèn que l'orfeó de l'Associació Catalanista tingui bandera en comptes de senyera; però això es pot explicar perquè l'entitat -que fundà el primer grup coral mixt de la vila- és anterior al grup coral.

Ja en ple Modernisme, corals i orfeons arribaran a compartir i creuar ideals però sempre mantindran la diferència representativa: les corals tindran estendards i els orfeons, senyeres.

L'estendard de la coral Hortensia

L'estendard de la coral Hortensia està conformat per tres teles de 45 centímetres d'amplada. L'anvers és un vellut de seda de color blau marí indigoide. El revés, un setí de seda d'un color semblant. El vellut és possible que fos teixit a Catalunya, ja que la textura és idèntica a l'emprada per velluters reconeguts com Josep Llimona, Benito Malvehy, Jacint Barrau o Frederic Bernades. El teixit de setí segurament també és autòcton. Les dues amplades del teixit s'uneixen en el centre de l'estendard amb una costura d'una gran perfecció tècnica.

La decoració és d'estil imperi, tot i que respira un cert eclecticisme, molt comú en la Catalunya d'aleshores.

L'entretela és de lli, aparentment blanquejat, i ha ajudat a mantenir la peça en les condicions actuals que, malgrat tot, no són gaire bones. Els tres teixits estan units, en tot el seu contorn, per una costura feta amb puntada cega i fil de seda. Els brodats que decoren l'anvers de la peça tenen punts d'unió amb el teixit de lli.

Els brodats són de seda, d'or, entorxat

Estendard de la Societat Coral Hortensia.

Revers de l'estendard amb la data de la fundació. Coral Hortènsia.

de fil d'or en seda, entorxat de batut d'or en seda i entorxat de batut d'argent en seda. També hi ha un tapapunts de passamaneria brocat d'or. La pedreria de cristall o vidre imitant pedres precioses com robins, aiguamarines o òpals, molt utilitzada en totes aquestes obres, està acompanyada de lluentons daurats.

La decoració és d'estil imperi, tot i que respira un cert eclecticisme, molt comú en la Catalunya d'aleshores, que tot just començava a emergir d'una penombra cultural de quasi dos segles.

En el sentit vertical, l'estendard mostra una composició denominada al retorn, o mirall. En l'horitzontal, aquest retorn només es produeix en la figura circular que emmarca el nom de la coral, "Sociedad Coral Hortènsia"; la part de dalt i la de baix són totalment diferents.

Tot plegat fa la sensació d'estar contingut dintre d'un marc rectangular. Les mides de la composició respecten la proporció.

L'orientació visual de la composició ens porta a fixar la mirada en l'escut

de Molins de Rei. El nom de la vila, brodat a sota, suporta el pes del conjunt i per evitar que la decoració que queda més avall passi desapercebuda l'autor de l'obra situa un quadrat a cada cantó i, com a centre i eix de la composició, una gran fulla de roure.

El revers repeteix la figura central de l'anvers i hi figura la inscripció "creada en 1863".

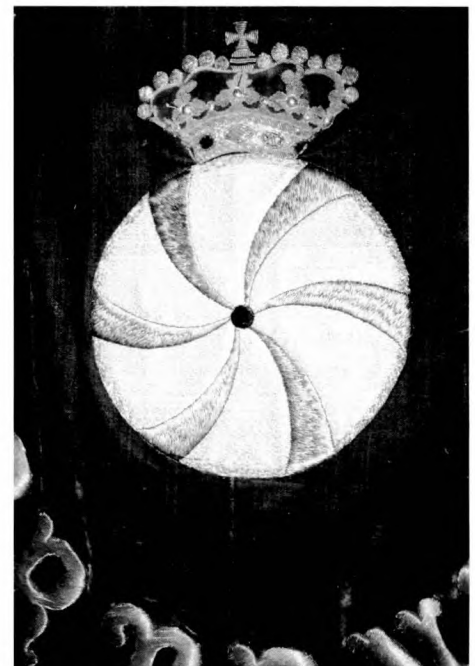
L'estendard va penjat del patíbul mitjançant cinc llaços confeccionats amb el mateix teixit de setí que té el revés de la peça.

Els elements externs que acompanyen l'estendard són uns cordons de passamaneria, de dos metres de llar-

Els molinencs que durant quasi 50 anys varen cantar a l'Hortènsia volien mostrar-se com gent d'esperit obert, de mentalitat laica i d'extracció agrícola i menestral.

gada, fets amb fils de seda blancs i blaus, acabats en borles, que pegen de l'estípit amb una baga.

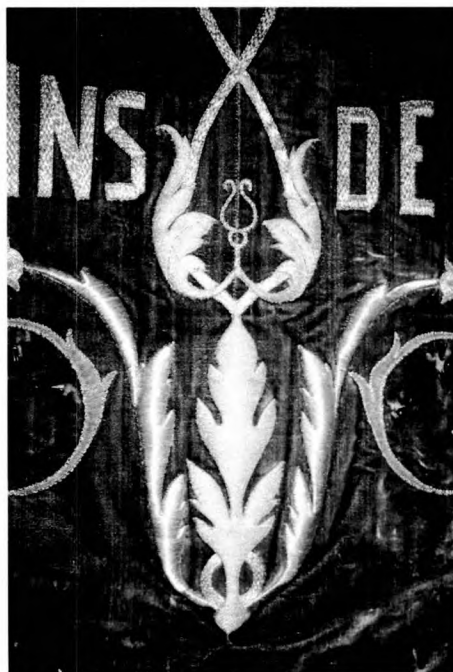
D'aquesta coral Hortènsia s'han conservat dues corbates. Una, datada el 1903, està dedicada a la coral pel

Escut de Molins de Rei brodat a l'estendard de la coral Hortènsia.

matrimoni format per Joan Casellas i Agna Mir. És un brodat amb lletra anglesa fet amb seda negra, sobre una cinta quadribarrada de 15 centímetres d'amplada i 300 de llargada.

L'altra corbata és de cinta de color salmó intens. La lletra, de caràcter modernista, està pintada amb purpurina i perfilada amb color negre; és un treball manual. Té 10 centímetres d'amplada i 320 de llargada. Fou un reconeixement que, l'any 1904, la

La fulla de roure i la lira, brodats amb fil d'or. Coral Hortència.

coral va rebre de la Fraternitat Republicana de Molins de Rei. Segurament devien celebrar un concert en el centre social d'aquesta agrupació política i la corbata ho commemora.

Els brodats de l'estendard els van fer en un taller professional i la seva acurada execució demostra la intervenció de brodadors i brodaïdores: en els punts de brodat que requereixen més esforç físic; lletres i figures en relleu brodades amb fil d'or s'hi nota la mà masculina; mentre que les parts més fines de les figures i els cosits de perfilat i subjecció són de mans femenines.

L'impacte visual de l'escut de Molins de Rei i del nom de la vila demostren

que el grup tenia molt arrelat el sentiment de pertinença i nissaga.

El tema central està situat dintre d'una circumferència, repartida en quatre segments que construeixen quatre puntes. Representa la Terra i els quatre punts cardinals. La mateixa figura, al revers de la peça, conté la data de la fundació de la coral. Els seus components devien ser gent oberta i per això els límits de l'Est i Oest són oberts, mentre que el Sud és de suport i el Nord apunta a l'infinit. Reforça aquesta projecció una fulla lanceolada emergent del travesser.

El rectangle que engloba la composició neix en la fulla de roure inferior central i en les volutes que surten dels quadrats. Els pals del rectangle dibuixen la circumferència i es converteixen en els troncs. Troncs per on les hores s'enfilen vers el travesser limitador en una clara al·lusió a la pagesia: tot surt de baix, neix de la Terra! Abans, les hores han enllaçat les cantonades amb unes figures semblants a la clau de fa, tot acabant en la florida d'una palmera de sis fulles. Les claus de fa són una referència clara a la música. Les palmeres signifiquen el lligam amb l'antiga tradició de plantar davant de la casa pairal un pinyol de dàtil procedent de la palmera plantada davant del Sant Sepulcre a Terra Santa.

D'antuvi cal fer notar que dels noms de les formacions corals, només el de l'Orfeó és en català, mentre que les altres tres societats corals tenen el nom en castellà.

La part inferior de l'estendard té una importància capital. És la base de tot el discurs, amb la fulla de roure, el naixement de les hores, estilitzades en elegants volutes. Els quadrats poden tenir molts significats, en aquest cas es pot pensar en una referència a la perfecció, o bé una al·lusió a la Il·lustració. Les hores, que surten dels quadrats com si for-

messin una clau de sol, floreixen al centre de la composició. La seva flor és la de lis, flor que també tenim sota dels quadrats, i que donen la sortida a dos borlons que culminen l'estendard.

Estendard de la Societat Coral Ceciliana, fundada el 1864.

Sobre la fulla de roure, sorgint com a branca conductora, l'autor hi ha posat unes fulles, també de roure, vistes al gairó. En la fornícula que conformen aquests estilitzats elements vegetals hi ha la lira, una lira que quasi passa desapercibuda. Representació del fruit que dona la llavor més petita dipositada en bona

Hi ha pocs dubtes sobre quina era la dèria que guiava els cantaires de la coral Ceciliana. Fundada un any després de l'Hortènsia, podem sospitar que era la resposta religiosa a la laïcitat.

terra. Per això el nom de la vila li fa costat. D'aquí surten els brots que inicien la circumferència central. Finalment, la corona reial descansa sobre la roda de molí.

Els molinencs que durant quasi 50 anys varen cantar a l'Hortènsia volien mostrar-se com gent d'esperit obert, de mentalitat laica i d'extracció agrícola i menestral. És possible que, entre els seus membres, hi hagués algú proper a idees liberals. Cal acla-

rir que, pel simbolisme de l'estendard, hom podria qualificar aquests cantaires de laics però no d'antireligiosos. Fortament arrelats a la seva terra, eren al mateix temps cercadors, receptors i divulgadors de les idees més novedoses i ho expressaven en llurs cants.

L'estendard de la coral Ceciliana

Cal aclarir que la peça emblema de la coral Ceciliana no era ben bé un estendard. Es portava com una bandera. El que en justifica el nom és el brodat a dues cares.

L'anvers, on no figura cap inscripció i únicament hi ha brodada una figura femenina que representa Santa Cecília, i el revers, amb el nom de la societat, l'any de la fundació (1864) i el nom de la vila, estan confeccionats amb el mateix vellut de seda de color blau marí indigoide de 50 centímetres d'amplada. És una confecció

El nom de la vila, brodat més avall, estabilitza el conjunt. La decoració que queda per dessota del rètol obliga a llegir "Molins de Rey".

senzilla sense entretela de suport. El vellut és semblant al de l'estendard de l'Hortènsia, però, com que no té entretela, no té consistència per suportar la decoració aplicada. Els dos teixits de vellut estan units, en tot el seu contorn, per una costura feta amb puntada cega i fil de seda. Per dissimular la costura hi van aplicar un serrell de seda de fils torçals, amb els colors blau i cru. Els brodats, que decoren les dues cares de la peça, estan aplicats directament sobre el teixit de vellut.

Els fils utilitzats en els brodats són de seda, d'or cilíndric, entorxat de fil d'or en seda, entorxat d'or batut, làmina plana en seda i entorxat d'argent batut en seda. Cal destacar que l'ús de fil de xenilla de seda per al brodat del vestit de la santa és una aportació tècnica molt notable; més,

si tenim en compte la gran paleta de tons i matisos dintre la gamma dels terres i verds. També hi ha un tapapunts de passamaneria brocada d'or.

Santa Cecília, figura central de l'estendard, de la societat coral Siciliana

La pedreria està acompanyada de lluentons daurats i perles.

Per realçar les figures es van utilitzar diferents materials. Així, les lletres, per exemple, estan brodades sobre una fusta de balsa. Els núvols tenen feltre d'embotiment i paper encolat en el suport tèxtil del brodat. La cara i les mans són de roba de seda pintada a l'oli. Després, aquesta roba s'ha

encolat sobre un paper i tot junt s'ha cosit sobre el vellut.

La força de l'obra recau en la figura de Santa Cecília i en la magnificència del brodat. Les parts més destacades de la figura són la cara de la santa, l'arpa i el llibre. Per atraure l'atenció vers aquests tres punts, l'autor usa el recurs del clarobscur de la indumentària. La roba de la faldilla sembla moguda per un oreig suau i per l'efecte d'aquest oreig es forma un ombrejat, amb tres masses clares de color, que atreuen la mirada cap als objectius anunciats. La cabellera de Santa Cecília també sembla rebre els efectes del suau ventijol frontal. La nuvolada és el pedestal de la figura. L'obra està influenciada per un romanticisme religiós.

És una feina executada en tres fases, atès que el brodat és una feina de taller especialitzat, mentre que el muntat de les dues teles brodades és una feina de persones no professionals. Probablement, la societat coral va comprar el text i les dones properes a l'entitat i als cantaires van confeccionar la base del brodat. Posteriorment, un taller especialitzat s'encarregaria del brodat. Per acabar, la peça retornaria a les cosidores molinenques.

Santa Cecília és la protectora de la música, i és ben bé això el que els cantaires volien representar. I tal com està representada és fàcil veure-hi l'ideal femení: tocant l'arpa, doblement coronada i en un setial de núvols; signes inequívocs que aquesta mítica patrícia romana és de condició espiritual i residència celestial.

Santa Cecília acapara tot el missatge. Està representada amb un detallisme minuciós, i tota ella respira un aire sublim d'imtemporalitat. L'autor ha intentat humanitzar l'espiritual figura amb una ampul·losa vestimenta; a més, li ha posat a les mans una arpa construïda amb una riquesa de materials del tot allunyada de la realitat històrica. Igual de rics se'ns repre-

Detall del brodat. Les mans volen tocar l'arpa.

llegeix, més aviat cal suposar-la en un estat d'èxtasi. De l'orella li penja una arracada d'or i pedres. Una muntura típicament catalana. Al coll hi du un collarret de finíssimes perles. Les greques del vestit signifiquen el lligam amb el món clàssic.

senten la tarima i el faristol. Però l'autor no acaba de reeixir en el seu intent perquè la postura i la mida de la cara, les mans i el peu són irreal: ni els ulls miren la partitura, ni les mans toquen les cordes de l'instrument, ni el peu és recolza sobre del pedestal.

El cap i les mans són d'inspiració rafaeliana. Els cabells rossos lleugerament ondats, emmarquen un rostre seràfic, dolç i serè. Aquesta cabellera rossa està pentinada d'una manera

El dibuix és masculí, i l'acurada execució demostra la intervenció de brodadors i brodaïdores.

molt actual, mitja cabellera. Els cabells partits en dues meitats, clenxa al mig, estan retallats a l'alçada justa de l'entronc del coll amb l'esquena. Recollits els cabells per dos collarrets de perles, la testa es corona amb una diadema d'or que porta encastades sis precioses pedres, flanquejades per dues perles cada una.

Els ulls, amb les parpelles abaixades, dirigeixen la mirada vers la partitura, suposadament escrita en un llibre d'or dipositat damunt d'un faristol, també construït amb metall preciós. Mala postura per llegir i tocar. Cal tenir en compte que una cosa és abaixar la mirada i l'altra aclucar els ulls. La Santa té els ulls clucs, no

L'estendard se suporta, com una bandera, per un passador lateral que ocupa tota la longitud del drap. Per aquest passador s'unia a l'asta.

Com a element extern trobem un cordó de vuit metres acabat en borles i unit a l'asta mitjançant unes bagues, pensat perquè el portin dos acompanyants de l'abanderat. És una obra de passamaneria amb tècnica d'encordat. Està composta de quatre retorts: tres de seda blava a molts caps i un d'entorxat d'or amb fil de seda.

Hi ha pocs dubtes sobre quina era la dèria que guiava els cantaires de la coral Cecilians. Fundada un any després de l'Hortènsia, podem sospitar que era la resposta religiosa a la laïcitat. Els molinencs propers a l'Església, practicants o no, deuriem aplegar-se en aquesta coral. En les poblacions on tothom es coneix quan un grup fa una cosa, els altres immediatament la copien; la diversitat ideològica es transforma en competició. Les modes s'encomanen entre aquells que viuen junts. Però és que, a més a més, podem afegir-hi que eren uns anys de molta efervescència social, política i religiosa, que provocava l'aflorentament de totes les passions, ara contingudes, ara desfermades. Cada ideologia intentava manifestar-se públicament el més fort i vistós possible. Els assajos

d'aquesta coral devien ser d'una gran placidesa política i d'un profund sentiment religiós.

L'estendard de la Unió

A l'anvers, hi figura el nom complet de la formació, "Sociedad Coral La Unión de Molins de Rey" i al revers, la data de la fundació, el 1901.

L'estendard està confeccionat amb tres teles. L'anvers és un vellut de seda d'un intens color bordeus. El revés, un setí de seda de color or vell. El vellut és teixit a Catalunya, a l'empresa "Herederos de José Llimona". Les dues amplades del teixit estan unides per una costura molt precisa en el centre de l'estendard.

Estendard de la Societat Coral la Unió, amb l'arpa com a figura central.

Per saber de quin teixit és l'entretela s'hauria de desfer, però, sens dubte molt de cos el qual ha ajudat molt a conservar l'estendard.

Els tres teixits estan units, en tot el seu contorn, per una costura feta amb puntada cega i fil de seda. És un treball molt polit, ja que no ha calgut posar cap serrell per dissimular les puntades.

És evident que la màxima preocupació d'aquest col·lectiu era la "societat" i la música. Les corbates ens demostren clarament el caràcter sociocultural del grup.

Els brodats que decoren la quasi totalitat de la superfície de l'anvers de la peça tenen punts d'unió amb el teixit de lli.

Els fils utilitzats en els brodats són fil de seda, fil d'or cilíndric, entorxat en seda, entorxat de batut d'or làmina plana en seda i entorxat de batut d'argent en seda. D'aquest darrer entorxat n'hi ha dues varietats: un retorçat amb poca torsió i un altre amb molta, la qual cosa dóna com a resultat un fil quasi cilíndric, talment com un cuquet. També hi ha un fil de serreta amb ànima de seda i serreta, o camacoix d'argent. La pedreria imita robins. El patíbul és de fusta daurada decorada.

Culmina l'estendard una arpa d'argent, treball d'argenter. També hi ha una corona d'argent, formada per dues branques de llorer lligades amb un llaç. Els caps de la llaçada voleien com si estiguessin a mercè d'un suau corrent d'aire. És, igual que l'arpa, un treball d'argenter. Els cordons i les borles són de fil i cuquet d'or.

Les lletres, la lira i les branques de llorer que emmarquen l'instrument musical són d'estil modernista. El llaç que lliga el llorer és totalment d'estil Lluís XVI. La composició del llorer i la lira es pot considerar d'estil

Revers de l'estendard amb lletres modernistes.

Imperi. És una obra que respira cert eclecticisme, bastant propi de la societat civil que no pertanyia a la burgesia.

Aquesta peça, com l'estendard de la coral Hortènsia, mostra una composició denominada "al retorn", o mirall, en el sentit vertical de l'estendard. En el sentit horitzontal, aquest retorn no es produeix. És una composició en forma de "U" invertida, tancada i suportada pel nom de la vila. La sanefa de la llengüeta és la peanya de la composició.

També en aquest estendard les mides de l'obra respecten la raó àuria. Serveixen, per entendre la distribució i la mida de les figures. L'orientació visual de la composició ens porta a fixar la mirada en el nom de "Sociedad". És com si hi veiéssim un arc triomfal i que per sota l'arcada hi passés la lira, que és el segon punt de referència visual. El nom de la vila, brodat més avall, estableix el conjunt. La decoració que queda per dessota del rètol obliga a llegir "Molins de Rey". L'autor de l'obra va concebre una composició en què obliga a mirar cap a la part superior,

per abaixar-la immediatament al peu del drap. Allò més important és: "Sociedad" i "Molins de Rey". Per descomptat, passant per la Música (la lira).

És un estendard molt en la línia dels utilitzats per les corals que pertanyien a la Federació dels Cors de Clavé.

El revers de l'estendard és un brodat totalment modernista, on figura la data de la fundació de la coral. La lletra "F" conforma una orla d'estilització gotitzant.

Els brodats estan fets seguint dues tècniques, el brodat directe i el d'aplicació, i dos tractaments, el brodat pla i el brodat en relleu. És obra d'un taller professional. El brodat és manual i en alguns punts (lletres i algunes de les figures en relleu) s'hi nota la mà masculina. Les parts més fines de les figures, així com els cosits de perfilat i subjecció, són de mans femenines.

El revers està brodat a punt llis en els espais més grans. En els espais més petits s'hi aplica el punt passat. Totes les lletres, números i volutes, estan perfilades exactament igual que les figures de l'anvers. El fil del brodat és seda de color blau turquesa.

D'aquest estendard en volem destacar tres característiques. La primera és la qualitat d'execució, molt bona. Allò de la feina ben feta. La segona és la senzillesa decorativa, poc luxosa. Hi ha molta seda i poc or i argent,

Sobre el medalló, el nom de la coral que acabarà sent orfeó: Associació Catalanista. I sota el medalló: "Molins de Rey – any 1906 – 30SEPbre – Les Dones".

comparant-ho amb els altres estendards que hem vist. I la tercera fa referència als motius simbòlics: el mot "Sociedad" i la llorejada lira. Ambdós motius acaparen tot el luxe i riquesa de la peça. L'or i l'argent.

En segon ordre queda el nom de la coral i el de la vila, brodats només amb argent.

L'estendard es penja en el patíbul per mitjà de sis passadors, confeccionats amb el mateix vellut que l'anvers de la peça.

D'elements externs disposem d'uns cordons, de dos metres cada un, acabats en borles, els quals es penjen de l'estípit mitjançant una baga. No són aptes per ser portats, són exclusivament decoratius. Són un treball de passamaneria fet amb fils d'or fi, que es remata amb unes borles del mateix metall, d'una riquesa extraordinària. S'hi afegeixen unes pedres, imitant maragdes, que augmenten el luxe del complement

S'han conservat quatre corbates. Una, datada l'any 1903, és un record d'un festival, cal suposar que d'un festival de corals, que es va celebrar a Molins de Rey.

La segona corbata està dedicada a la coral pel Centro de Estudios Sociales de la ciutat de Cartagena. Està datada el 30 de juliol de 1907 i té pintades, a més del lema i la dedicatòria, una vista de Cartagena des del mar, l'escut de la ciutat i un ram de flors boscanes. Aquesta corbata té una particularitat que cal explicar: a la llaçada superior hi ha un passador, semblant als utilitzats per les senyores per cenyir-se els cabells. En realitat és una sivella. Aquesta sivella, amb forma de mitja corona o diadema, porta nou cristalls encastats, simulant diamants. Va agafada a la

La composició d'aquesta senyera no està basada en les figures, sinó en els espais. Hi ha set espais delimitats.

llaçada per mitjà d'una agulla, i hi penjen tres cintes, una de groga flanquejada per dues de vermelles, la bandera d'Espanya. Aquest Centro de Cartagena devia ser una entitat de tendència republicana i socialista,

però no podia defugir de dos símbols, un que era imposat, la monarquia, i l'altre més sentimental, Espanya. Aquest darrer no el podien imposar als seus fraternals convidats catalans, d'aquí que sigui una bandera petita i que estigui on està, entre la llaçada i passi desapercebuda.

La tercera corbata no té data. Està apadrinada per Mariano Fernández

Cordons acabats amb borles i pedreria.

Cubas a la ciutat de Valladolid. El lema que figura pintat sobre una cinta de setí de seda de color cru és: "A los coros de Clavé", i a continuació el nom del personatge esmentat.

La quarta corbata és de moaré de seda de color vermell i tampoc té data. Pintat amb purpurina podem llegir: "A la Unión de Molins de Rey, Santiago Alba, diputado por Valladolid". Aquesta corbata està molt deteriorada; el seu estat de conservació és lamentable.

D'aquesta coral, al Museu també hi ha cinc medalles, totes foses en motlle, que formen part de les peces d'acompanyament. Una, amb cinta quadribarrada, és obra de C. Arnau i està datada el 20 de maig de 1903; du el lema "Homenatge de la Solidaritat Catalana". Una altra, també amb cinta quadribarrada, és obra de Vallmitjana i porta data de l'any 1917; el seu lema és "Molins de Rei a Clavé". N'hi ha dues més sense signatura; l'una no disposa de cinta i porta data de l'any 1924; i l'altra tampoc té data però la cinta du els

colors de la bandera d'Espanya, cosa que pot indicar que era una imposició de la dictadura de Primo de Rivera. I la cinquena medalla és obra de Vallmitjana i J. Solà; no té data i s'hi veu, al costat d'un bust de Josep Anselm Clavé la inscripció "Fundador de les Societats Chorals d'Espanya"; la cinta és quadribarrada.

En les medalles podem observar les primeres manifestacions de catalanisme militant. Aquesta darrera medalla ens parla de l'expansió vers Espanya de l'esperit claverià.

És evident que la màxima preocupació d'aquest col·lectiu era la "societat" i la música. Les corbates ens demostren clarament el caràcter so-

ciocultural del grup. L'estendard és un cant a l'obertura vers una nova societat laica. No hi ha signes religiosos ni polítics, sols societat i música. Després, la vila, dintre l'harmonia del conjunt. És el missatge de l'or sobre el grana. Del foc i la sang. El foc purificador i la sang regenerada. D'aquí l'intens color bordeus del vellut. És un estendard que meravella per la seva humil elegància.

La Societat Coral la Unió fou una coral d'allò que ara anomenem d'esquerres. Gent viatgera, com demostren les corbates conservades, i gent compromesa amb una societat d'idearis socialitzants. Tot el material conservat fa pensar en uns coristes estretament involucrats en el programa claverià, que divulgaren. Els contactes amb gent d'altres províncies de l'Estat espanyol, partidaris de moviments d'esquerra de base treballadora, deuria fer de la Unió, el primer grup musical molinenc de cant coral que sortia fora de Catalunya.

Bandera de l'Associació Catalanista

És una bandera composta de dues parts: una és la bandera catalana; l'altra és setí pintat. La bandera catalana està confeccionada amb dos teixits diferents, un per a les barres grogues i l'altre per a les vermelles. El teixit de les barres grogues és un acanalat irregular, mentre que el de les vermelles és un otomà. Ambdós teixits són de seda. La banda de setí està composta per dos teixits units per una costura, en tot el seu contorn, conformant així una doble tela. És un teixit de seda color blau mar d'intensitat mitjana. Les dues cares del setí estan pintades. A la banda esquerra d'aquest setí s'hi ha cosit un teixit de vellut de seda de color verd molsa que fa de passador per a l'asta. Per la dreta s'uneix, amb una costura, a la bandera catalana.

El fil del brodat també és seda i la pintura és oli.

Bandera de l'Associació Catalanista, fundada el 1906.

A l'anvers de l'estendard, on no hi ha cap inscripció, s'hi veu el cavaller sant Jordi, que munta un cavall blanc i llanceja el drac. La figura té unes mides considerables: 121 x 52 centímetres.

Al revers de l'estendard, al centre, hi ha pintat amb purpurina un medalló ovalat que emmarca una composició bucòlica del pont de Carles III, el Llobregat i Montserrat. Sobre el medalló, el nom de la coral que acabarà sent orfeó: Associació Catalanista. I sota el medalló: "Molins de Rey - any 1906 - 30SEPbre - Les Dones".

El suport és un passador de tota l'amplada de la bandera. Aquest passador és de vellut de seda, color verd molsa.

La pintura i el brodat han estat les tècniques escollides per decorar aquesta singular bandera, que no va ser confeccionada ni decorada per professionals. Les mides no tenen res a veure amb la raó àuria. El lema, tret del nom de la vila, està escrit en català i la bandera de Catalunya té unes mides excepcionals.

La interpretació dels símbols d'aquesta bandera és tan senzilla com la tècnica amb què va ser confeccionada. Hi ha un símbol clar de pàtria, la bandera de Catalunya, i un

Anvers de la bandera de l'associació catalanista amb la figura de sant Jordi.

símbol d'amor i fe, la figura del cavaller sant Jordi. El reforç d'aquest ideari el trobem al revers: l'arrelament a la terra, a Molins de Rei, en la reproducció del ja mític pont de quinze arcades. La pertinença a una contrada concreta amb la plasmarció de la riba del Llobregat. Al fons, sobre un cel blau lleugerament tocat d'albes bojirines, la muntanya de Montserrat. És més que una bandera d'orfeó; és un certificat sentimental d'un ideari polític, com ho demostra la lletra de l'Himne a la Bandera, escrit per Pompeu Crehuet i publicat a la revista *Enllà*.

Senyera de l'Orfeó Pàtria, d'estil modernista.

L'estendard de l'Orfeó Pàtria

Aquesta única senyera de Molins de Rei, està confeccionada amb tres teles superposades, però això no vol dir que cada tela estigui formada per una única superfície de teixit. L'anvers mostra una composició feta amb quatre teixits: als costats hi tenim un setí de seda de color cru; a dalt i a baix hi tenim dos velluts, un de color beig pedra i l'altre d'un intens color grana; i el quart teixit, a sobre i sota del vellut grana, és un setí de color verd poma. Tots els teixits són de seda. El revers, confeccionat amb un setí de seda de color cru, és una

sola peça. No és possible determinar amplades ni identificar textures, perquè s'hauria de desfer la senyera. De totes maneres, és factible que tots els teixits siguin de manufactura catalana.

La senyera té una entretela que és possible que sigui de lli. Aquesta entretela manté la peça en condicions estables, és a dir, evita les tensions en els fils i aguanta l'estabilitat dimensional de les teles i llurs costures.

Els teixits de l'anvers s'han brodat per separat, i després s'han aplicat sobre l'entretela. Posteriorment s'ha acabat l'aplicació tapant els cosits amb un tapapunts, brocat d'or, de passamaneria. El revers ha seguit les mateixes pautes, amb una variable, que la costura s'ha tapat amb un perfil, o cordonet, compost

de dos fils de serreta d'or i seda. Les tres teles estan unides, en tot el seu contorn, per una costura feta amb

El lema brodat utilitza lletres modernistes, d'arrels gregues i gòtiques, barrejades sense ordre establert. S'hi pot llegir: "Joventut Catòlica de Molins de Rey 1913"

punt de basta i fil de seda. Després, en l'anvers, es tapa la costura amb un tapapunts, i en el revers, amb un cordonet compost de dues serretes d'or i seda.

En els brodats s'han utilitzat fils de

Antoni Bargalló

La senyera, amb el nom de l'entitat que acollia l'orfeó.

seda com torçals de dos colors, torçals d'un color a poca torsió, torçals de fil ondat, torçals de fil de seda amb bucle, etc.; fil d'or cilíndric, entorxat de fil d'or en seda, entorxat

Cap signe és polític o religiós! Fet que contradiu la tesi de l'orientació ideològica dels orfeons, esgrimida al començament.

de batut d'or làmina plana en seda i entorxat de batut d'argent en seda. També hi ha un tapapunts de passamaneria brocat d'or. La pedreria, imitant robins, està acompanyada de lluentons daurats. El serrell d'or, és una mostra de macramé sense nusos, fet amb passadors. Igual que el tapa-

punts és un treball de passamaner.

La decoració s'ajusta plenament als cànons del modernisme.

La composició d'aquesta senyera no està basada en les figures, sinó en els espais. Hi ha set espais delimitats. És una composició centrada al mig del drap; i emmarcant aquest espai central, a cada cantó, n'hi ha un que ocupa la meitat de superfície en referència al central. És a dir, sumats els dos espais laterals obtindríem la mateixa àrea que el central. Talment té tot l'aspecte de "columnata". Desequilibren aquesta igualtat els dos espais su-

periors, i el dos inferiors, que comprimeixen el rectangle central. Tot plegat fa la sensació d'estar contingut dintre d'un marc rectangular, amb costats rics i esplendorosos. Aquesta composició respecta la raó àuria en tota l'obra: en l'anvers i el revers, en les superfícies, en l'acoloriment i llur intensitat, en l'aplicació de fils metàl·lics i fils de seda, etc.

L'orientació visual de la composició ens porta a fixar la mirada vers la figura del déu Orfeu. Després, de forma descendent, la mirada reposa sobre de la paraula "pàtria" i acaba el recorregut visual en l'escut de Molins de Rei. Reforcen aquesta iconografia les dues branques late-

als: roure amb el seu fruit, l'aglà, a la dreta; llorer, també amb els seus fruits, a l'esquerra. Aquestes dues branques ens ajuden a aixecar de nou la mirada vers el capdamunt del drap, allí coincideixen amb la paraula "Orfeó". Al mig de cada branca, l'autor hi ha brodat un escut emmarcat amb un rombe. A la dreta, l'escut de Sant Jordi, a l'esquerra, el de Catalunya.

Tot el pes de la composició el suporta la base constituïda per la "Pàtria", i l'escut, coronat, de Molins de Rei. D'aquí que aquest espai inferior disposi de més superfície que el superior. Tota la composició està plenament assentada sobre el serrell. Aquest serrell no és un element ornamental addicionat al conjunt, en

No m'estendré a explicar quins molinencs van formar part d'aquesta excel·lent agrupació musical, que va romandre activa durant quasi cinquanta anys.

realitat és la base de l'obra! D'aquí la senzilla bellesa d'aquest complement, la forma de xarxa i la riquesa dels materials. Les lletres són de caràcter modernista d'arrel grega.

El déu Orfeu, de la figura central, està assegut sobre una roca tocant la lira. Una lira que té una mida desproporcionada amb referència a la figura humana, que representa la divinitat grega. Al fons, les muntanyes de Montserrat amb una idealitzada i estilitzada figuració. Seguint els versos del Virolai, als seus peus, el Llobregat torça el rumb al congost de Martorell, per continuar el seu recorregut entre la muntanya i el pla.

El sol ixent no podia faltar. El tenim al fons i a la dreta, sortint de darrere de Montserrat. És una sortida irreal. Es tracta d'una obra figurativa, en cap cas realista, però sí al·legòrica i simbòlica.

El revers de la senyera, és una composició en retorn, sentit vertical. Es-

tilització de la flor del lli de mar i fulles d'acant. Les fulles i les flors estan vistes des de diferents posicions. L'entretreixit de les enramades tiges configuren unes quantes fueta-des, formes característiques de l'estilització modernista. El lema brodat utilitza lletres modernistes, d'arrels gregues i gòtiques, barrejades sense ordre establert. S'hi pot llegir: "Jovenut Catòlica de Molins de Rey 1913"

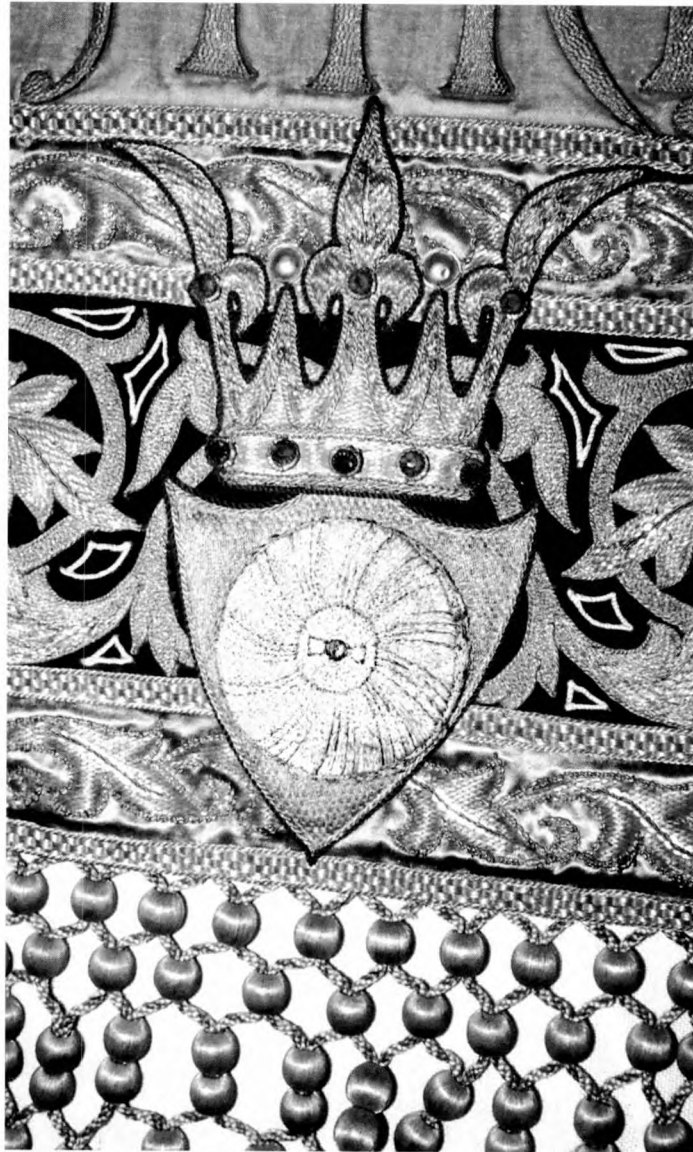
La senyera es penja al patíbul per mitjà de cinc passadors que es corden al drap amb botonadura. És un treball de passamaneria. La unió a l'estípit es fa amb tres passadors, confeccionats amb el mateix teixit de setí emprat en el drap.

En aquest punt cal dir que aquesta senyera s'ha canviat de sentit. Totes les senyeres pengen d'esquerra a dreta. La senyera de l'Orfeó Pàtria, originàriament, també era així i va ser lliurada al Museu en l'estat original, però com que no cabia a la vitrina la hi van adaptar descosint-la i torçant-la a cosir i serrant-ne l'estípit.

Com a elements externs disposem de moltes corbates, però no ens ha estat possible veure-les totes. En conseqüència, només em referiré a una, la més assequible i, per mi, una de les més importants, la corbata imposada a l'Orfeó per l'Ajuntament de Barcelona el maig de l'any 1917, amb motiu d'una gran trobada d'orfeons que s'hi celebrà. És una peça que té un doble valor: el de la peça en si, i el de l'esdeveniment que recorda.

L'anvers aquesta senyera és l'única peça de gran format totalment modernista que posseeix el Museu, i a més, és l'única firmada. El brodat és obra de can Jorba. La signatura diu: Magatzems Jorba Manresa-Barcelona. És a la part inferior dreta del revers de la senyera. És un treball acurat de brodat i confecció, com tots els que realitzà aquesta empresa manresana.

Antoni Bargalló

Detall de la senyera amb l'escut de la vila coronat.

En les lletres i els números la roba aplicada és un vellut de color grana intens. Retallada la roba seguint les formes ornamentals establertes o dibuixades, s'ha cosit sobre la tela base. Després, s'hi ha aplicat un cordonet per dissimular les puntades. El cordonet s'ha fixat sobre la roba amb punt de fixació i fil de seda.

Tota la força simbòlica de la senyera queda concentrada en l'anvers. La visió en columna, tan marcada en la peça, obliga l'espectador a centrar-se en tres temes i cinc signes i símbols. Cap, de descaradament polític i religiós! Fet que contradiu la tesi de l'orientació ideològica dels orfeons, esgrimida al començament d'aquest article. Per mi aquest fet augmenta el valor

Hi podem observar tres mans diferents, en l'obra. L'anvers és d'un brodador i el revers d'un altre. La confecció la va fer una tercera persona. En aquesta peça també s'han utilitzat dues tècniques de brodar: brodat directe i brodat d'aplicació. Ambdues tècniques s'han aplicat amb una autèntica rauxa de punts i matèries.

Tot el revers és un brodat d'aplicació en roba. L'aplicació és un teixit de setí de seda de color cru, en diferent tonalitat que la del teixit de base. Per augmentar la diferència entre la tela base i la d'aplicació, s'ha escollit un teixit en què l'escalonat del lligament és contrari al del teixit de la base.

d'aquesta peça. Hi ha tres columnes. Les laterals són d'una estètica basada en el simbolisme de les plantes i l'heràldica, mentre que la central es basa en la mitologia, la geologia i la grafia. L'escut de la vila centra tota la composició.

A la columna de l'esquerra hi ha el llorer i l'escut de Catalunya en rombe. El llorer és símbol de la glòria, l'honor, la màxima distinció a la qualitat ètica i estètica. Al mig, el símbol de la pàtria, Catalunya. A la columna de l'esquerra, el roure, la fortalesa, les arrels a la terra, el símbol de la nissaga ben plantada que dona fruits, cauen en terra fèrtil i es reproduïxen seguint el cicle

vital. Al mig, l'escut de Sant Jordi, vetllador i valedor dels principis espirituals i culturals del cicle. La columna central és l'eclosió simbòlica de la senyera. El menys important és el nom d'Orfeó. Talment seguint la teoria de Newton, el pes de la importància simbòlica de la representació segueix un ordre descendent: Orfeó, Montserrat, sol ixent, el déu Orfeu i la seva lira, la pàtria i el coronat escut de Molins de Rei.

La importància recau sobre la lira i el sol ixent, D'aquí l'or i el tractament decoratiu. La renaixença catalana, la música i el classicisme, tot plegat, sobre el fons mític de la muntanya de Montserrat, regada i purificada per les aigües pirinenques del Rubricatus. Dessota, amb lletres ben grosses, riques i luxoses: Pàtria! No hi valen comentaris, són del tot inútils.

Acaba el drap amb l'escut de la vila, amb una corona extraordinàriament gran. De puntes amb flor de lis graciosament estilitzades. La mida de la corona és més gran que la roda de molí. Per què? La reialesa de la vila no obeeix a una monarquia terrenal, la reialesa de Molins de Rei se sosté en la senyorívola lleialtat de la seva gent vers la pàtria, la cultura, els bons costums, i tot allò que confirma la veritable identitat real d'un poble. És la reialesa de l'esperit, i aquesta no té més mida que la que s'imposa el mateix poble. Però aquesta corona encara té més atributs. Aquesta corona disposa de tres flors de lis: la fe, l'amor i la pàtria; i cada flor té un robí.

La testera de la corona porta cinc pedres encastades: tres maragdes i dos robins. Aquest número cinc tan repetit en estandards i senyeres. Són els cinc sentits. Es completa la decoració amb un desplegament de fulles d'acant i flors de lis.

No m'estendré a explicar quins molinencs van formar part d'aquesta excel·lent agrupació musical, que va romandre activa durant quasi cinquanta anys. Molts dels qui en algun moment hi cantàrem encara som vius. He explicat tot allò que ens representava.

Com a cloenda vull retre un homenatge a tots els grups corals que, a la nostra vila, practicaren i practiquen l'exercici més noble que l'ésser pot fer, l'Art, la Música, i que ho varen fer i ho fan amb l'instrument més important que hom pot utilitzar, la veu. I també vull homenatjar a tots els qui, com Joan Pi, durant molts anys cronista de la vila, van deixar testimoni de les seves actuacions.

Notes

1 Aquest article és un resum de l'estudi que ha fet A. Bargalló sobre els estandards i les senyeres emblema de les formacions corals molinenques conservats al Museu Municipal. L'estudi complet està dipositat a l'Arxiu Municipal.

2 Vegeu Palafrugell restaura: la Senyera de l'Ateneu Palafrugellenc (1918), publicat per l'Ajuntament de Palafrugell i el Museu del Suro. Novembre de 2005